

Небитов Андрій Анатолійович – кандидат юридичних наук, здобувач кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права Національної академії внутрішніх справ

КВАЛІФІКУЮЧІ ТА ОСОБЛИВО КВАЛІФІКУЮЧІ ОЗНАКИ СУТЕНЕРСТВА АБО ВТЯГНЕННЯ ОСОБИ В ЗАНЯТТЯ ПРОСТИТУЦІЄЮ

Досліджено актуальні проблеми кваліфікуючих та особливо кваліфікуючих ознак сутенерства або втягнення особи в заняття проституцією. Обґрунтовано пропозиції щодо їх вирішення.

Ключові слова: сутенерство; проституція; втягнення особи в заняття проституцією; кваліфікуючі ознаки; особливо кваліфікуючі ознаки.

Исследованы актуальные проблемы квалифицирующих и особо квалифицирующих признаков сутенерства или вовлечения лица в занятие проституцией. Обоснованы предложения по поводу их решения.

Ключевые слова: сутенерство; проституция; вовлечение лица в занятие проституцией; квалифицирующие признаки; особо квалифицирующие признаки.

The article is devoted to actual problems of qualification and especially the qualifying circumstances of pimping or involving of a person into prostitution and justified proposals for their solution.

Keywords: pimping; prostitution; involvement of a person in prostitution; qualifying circumstances; particularly the qualifying circumstances.

Моральність це система соціальних норм, що базується на загальнолюдських цінностях (добро, справедливість, честь, гідність тощо) та регулює поведінку людей у суспільстві. А, відтак, посягання на цей об'єкт кримінально-правової охорони заподіює серйозної шкоду основам суспільних відносин.

Одним з найбільш небезпечних злочинів проти моральності, що сприяє виникненню та функціонуванню такого

ганебного явища як проституція є сутенерство або втягнення особи в заняття проституцією.

Водночас найбільшу суспільну небезпеку сутенерства або втягнення особи в заняття проституцією становлять кваліфіковані та особливо кваліфіковані склади цих злочинів.

Проблеми кримінально-правової характеристики сутенерства або втягнення особи в заняття проституцією досліджували такі вчені, як Ю. М. Антонян, Ю. В. Баулін, А. В. Виговська, Б. В. Волженкін, В. О. Глушков, І. М. Даньшин, А. І. Долгова, А. І. Єлістратов, О. М. Ігнатов, М. Й. Коржанський, Н. Ф. Кузнєцова, Н. О. Лопашенко, М. І. Мельник, П. П. Сердюк, А. Х. Степанюк, В. В. Сучкова, Є. В. Фесенко, В. Д. Філімонов, П. Л. Фріс, В. І. Шакун, Н. М. Ярмиш та інші. Водночас питання кваліфікуючих та особливо кваліфікуючих ознак цих злочинів, залишаються невирішеними або дискусійними.

Метою статті є дослідження актуальних проблем кваліфікуючих та особливо кваліфікуючих обставин сутенерства або втягнення особи в заняття проституцією.

Аналіз диспозиції ст. 303 КК України дає підстави виділити такі кваліфікуючими та особливо кваліфікуючими обставинами

є вчинення злочину: 1) щодо кількох осіб; 2) повторно; 3) за попередньою змовою групою осіб; 4) службовою особою з використанням службового становища; 5) особою, від якої потерпілий був у матеріальній чи іншій залежності; 6) щодо неповнолітнього; 7) організованою групою; 8) щодо малолітнього; 9) якщо він спричинив тяжкі наслідки.

Вчинення злочину **щодо кількох осіб** означає, що особа вчиняє це протиправне діяння щодо двох і більше осіб за умови, що цей злочин охоплюється єдиним умислом винної особи. Як правило дії щодо двох і більше осіб учиняються одночасно або ж без значного проміжку часу, а також в одному місці.

Приміром, А. та Б. спільно з Д., якому не була відома дійсна мета поїздки, приїхали у м. Луганськ, на залізничному вокзалі якого зустрілися з П., М., а також з Н. яких втягнули до заняття проституцією, шляхом опису умов праці у якості повій [1]. Відтак злочин було вчинено щодо трьох осіб.

Повторність означає, що особа вдруге вчиняє діяння, передбачене ст. 303 КК України, незалежно від того чи була вона

засуджена за перше діяння. Такі діяння охоплюються різним умислом винної особи.

Так, Д. маючи на меті особисте збагачення, шляхом забезпечення зайняття проституцією іншою особою, після отримання замовлення від Ш. про надання останньому послуг сексуального характеру особою жіночої статі, знаючи про важке матеріальне становище неповнолітньої Н., зателефонував їй, та повідомив про наявність замовника оплатних сексуальних послуг. В подальшому Д. привіз Н. до готелю вона в період з 21 години 30 хвилин 7.08.2013 до ранку 6 години 8.08.2013 року надавала Ш. послуги сексуального характеру, за що отримала грошові кошти в сумі 200 грн., а решту 600 грн Д. обернув на свою користь.

В подальшому, Д. повторно після одержання замовлення від К. про надання останньому послуг сексуального характеру особою жіночої статі втягнув М. у заняття проституцією та намагався забезпечити надання нею послуг сексуального характеру для К., однак був викритий працівниками міліції [2]. У цьому разі наявна повторність тотожних злочинів.

Водночас вивчення кримінального законодавства та судової практики дає підстави стверджувати, що ці та подібні діяння належать до злочинів, пов'язаних із сексуальною експлуатацією. Вони пов'язані між собою і нерідко вчиняються паралельно.

Так, приміром організована група, що складалася з п'яти осіб з січня 2012 р. по лютий 2013 р. вчинила низку злочинів, пов'язаних із сексуальною експлуатацією, а саме створення і утримання місць розпусти, звідництво для розпусти, а також сутенерство [3].

У теорії кримінального права такі злочини прийнято називати однорідними. А.А. Стрижевська вважає, що однорідними є злочини, які посягають на однакові чи подібні безпосередні об'єкти, вчиняються в межах однієї і тієї самої форми вини та передбачені, за загальним правилом, різними статтями Особливої частини КК [4, с. 60]. У зв'язку з цим пропонуємо розширити у таких випадках межі повторності, встановивши в якості кваліфікуючої обставини повторність однорідних злочинів, пов'язаних з іншими формами сексуальної експлуатації.

Вчинення злочину за попередньою змовою групою осіб відповідно до ч. 2 ст. 28 КК України означає що його спільно вчинили декілька осіб (дві або більше), які заздалегідь, тобто до початку злочину, домовилися про спільне його вчинення.

Злочин, передбачений ст. 303 КК України визнається вчиненим *організованою групою*, якщо в його готуванні або вчиненні брали участь декілька осіб (три і більше), які попередньо зорганізувалися у стійке об'єднання для вчинення цього та іншого (інших) злочинів, об'єднаних єдиним планом з розподілом функцій учасників групи, спрямованих на досягнення цього плану, відомого всім учасникам групи.

Груповий та організований спосіб характерний для цих злочинів тому, що такого роду протиправні діяння вчинити одній особі вкрай важко, оскільки вони передбачають систематичні та різнопланові дії (наприклад, вербування, охорона, транспортування, матеріальне забезпечення повій тощо), що потребує розподілу функцій. Відтак ефективне примушування до заняття проституцією, втягнення до неї та сутенерство можливе в умовах співучасті з розподілом функцій та ролей. Водночас тривалість діяльності таких об'єднань залежить від наявності корупційних зв'язків в органах державної влади, додержання правил конспірації та дисципліни, які сприяють уникненню винними заходів кримінальної відповідальності.

Такі об'єднання спеціалізуються на вчиненні не лише сутенерства, але й інших злочинів, пов'язаних із сексуальною експлуатацією. Вони вербують нових членів та повій, мають розроблені правила поведінки, діють протягом тривалого часу.

Групи осіб за попередньою змовою в подальшому можуть трансформуватись в організовані групи. А.А. Вознюк трансформацію злочинних об'єднань визначає як зміну їх істотних властивостей, унаслідок чого злочинне об'єднання одного виду перетворюється в інше.

Причини трансформації, на думку автора, пов'язані з набуттям чи втратою об'єднанням тих чи інших кримінально-правових ознак, зокрема залученням до спільної діяльності інших співучасників або їх виходом, набуттям стійкості, ієрархічності, досягненням певної домовленості та ін.

Група осіб за попередньою змовою стає організованою групою з досягненням стійкості, відповідного кількісного

складу об'єднання та домовленості про вчинення нового злочину [5, с. 255–257]. Так, приміром, А. реалізуючи умисел, направлений на забезпечення заняття проституції іншими особами, вступила в злочинну змову з С., залучивши її в якості адміністратора салону еротичного масажу. А. та С. протягом липня 2010 р. – весни 2011 р. як група осіб за попередньою змовою вчинили умисні корисливі злочини, спрямовані на створення та утримання місць розпусти, звідництво для розпусти, вчинене з метою наживи, а також втягнення осіб в зайняття проституцією з використанням уразливого стану цих осіб та сутенерство, вчинене щодо кількох осіб.

В подальшому із розширенням кількісного складу об'єднання у результаті залучення М., появою стійкості та єдиного плану відомого усім учасникам групи група осіб за попередньою змовою трансформувалася в організовану групу [6].

Наступною кваліфікуючою обставиною є вчинення злочину **службовою особою**, що означає вчинення його спеціальним суб'єктом, до якого відповідно до ч. 3 ст 18 КК України належать особи, які постійно, тимчасово чи за спеціальним повноваженням здійснюють функції представників влади чи місцевого самоврядування, а також постійно чи тимчасово обіймають в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах чи організаціях посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських функцій, або виконують такі функції за спеціальним повноваженням, яким особа наділяється повноважним органом державної влади, органом місцевого самоврядування, центральним органом державного управління із спеціальним статусом, повноважним органом чи повноважною службовою особою підприємства, установи, організації, судом або законом.

Службовими особами на підставі ч. 4 ст. 18 КК України також визнаються посадові особи іноземних держав (особи, які обіймають посади в законодавчому, виконавчому або судовому органі іноземної держави, у тому числі присяжні засідателі, інші особи, які здійснюють функції держави для іноземної держави, зокрема для державного органу або державного підприємства), іноземні третейські судді, особи, уповноважені вирішувати цивільні, комерційні або трудові спори в іноземних державах у порядку, альтернативному судовому, посадові особи міжнародних

організацій (працівники міжнародної організації чи будь-які інші особи, уповноважені такою організацією діяти від її імені), а також члени міжнародних парламентських асамблей, учасником яких є Україна, та судді і посадові особи міжнародних судів.

При цьому вказані особи повинні обов'язково використовувати своє службове становище, тобто свої права і можливості, пов'язані з займаною посадою.

Особою від якої потерпілий був у матеріальній або іншій залежності, слід вважати будь-яку особу, від якої залежить потерпілий. Може йтися про службове підпорядкування, підкорення чужій, більш сильній волі, повну чи істотну матеріальну залежність утриманця тощо. Так, тією чи іншою мірою неповнолітні залежать від батьків, усиновителів, опікунів, піклувальників, вихователів, деякі непрацездатні особи – від набувачів їхнього майна за договором довічного утримання, студенти – від викладачів та адміністрації навчальних закладів, хворі - від лікарів та службових осіб, які вирішують питання про направлення на лікування, підлеглі - від начальників, підозрювані та обвинувачені – від працівників органів дізнання, слідчих і прокурорів, підсудні – від суддів та ін. Дружина може перебувати у залежності від свого чоловіка або батько чи мати – від сина чи доньки. У кожному конкретному випадку встановлення наявності відповідної залежності є компетенцією органів досудового розслідування та суду [7, с. 375].

Вчинення злочину **щодо неповнолітнього** має місце у тих випадках, коли відбувається протиправне посягання, передбачене ст. 303 КК України відносно особи віком від 14 до 18 років. Водночас вчинення цього ж злочину **щодо малолітнього** має місце у тих випадках, коли його вчинено щодо особи, яка не досягла 14 років.

Приміром у Маріуполі в одному з нічних клубів діяла організація, що надавала послуги сексуального характеру педофілам. У справі були задіяні дівчата віком від 11 до 15 років з неблагонадійних родин [8].

Досить часто виникають проблеми з встановлення ознак малолітнього чи неповнолітнього віку, оскільки обвинувачені заперечують той факт, що їм відомо про малолітність чи неповноліття осіб, яких вони залучають до проституції.

Так, наприклад, П. умисно з корисливих мотивів, достовірно знаючи про малолітній вік Б., переслідуючи мету втягнення її до заняття проституцією, використовуючи її уразливий стан, порушила бажання у малолітньої Б. займатися проституцією шляхом опису переваг роботи в якості повії та запропонувала останній надавати сексуальні послуги клієнтам за матеріальну винагороду під її керівництвом.

Реалізуючи свій злочинний намір спрямований на сутенерство, П. протягом листопада 2012 року виступаючи в якості сутенера створила умови для сексуальної експлуатації малолітньої Б., а саме: визначила місцем для заняття проституцією ділянку місцевості розташовану біля автомобільної траси по вулиці Таганрозької в Орджонікідзевському районі міста Маріуполя та здійснювала дії щодо забезпечення її клієнтами для надання нею сексуальних послуг.

Допитана в судовому засіданні обвинувачена П. вказала на те, що вона не знала та і в загалі не могла здогадатися про те, що Б. ще малолітня.

Водночас під час розгляду справи не знайшов свого підтвердження факт того, що обвинувачена не могла знати про вік потерпілої. Свідок З., який планував вступити в статевий контакт з Б. пояснив, що при більш близькому спілкуванні з Б. запідозрив, що вона ще малолітня, не зважаючи на той факт, що потерпіла вказувала що їй більше ніж 16 років. Також свідок М., в якого проживали обвинувачена П. і потерпіла Б. пояснив, що він здогадався, що Б. є малолітньою і був дуже обурений коли дізнався про втягування її П. в заняття проституцією, а тому під час сварки з обвинуваченою П. заборонив їй брати з собою малолітню потерпілу. Враховуючи вищевикладене суд приходиться до висновку що обвинувачена П. не дивлячись на фізичний розвиток потерпілої Б. могла і повинна була знати про малолітній вік потерпілої [9].

До **тяжких наслідків**, що можуть бути спричиненні злочином належать смерть потерпілої особи, самогубство, тяжкі тілесні ушкодження, зараження вірусом імунодефіциту, іншою невиліковною інфекційною хворобою, венеричною або іншою тяжкою хворобою тощо. У цих випадках дії винної особи слід кваліфікувати за сукупністю злочинів.

Дослідження проблем кваліфікуючих та особливо кваліфікуючих обставин сутенерства або втягнення особи в заняття проституцією дає підстави стверджувати, що небезпека складів злочинів з такими обставинами обумовлена категорією потерпілих від злочинів, множинністю діянь та осіб, що їх вчинили, використанням службового становища та суспільно небезпечних наслідків.

Вони мають важливе значення для кваліфікації злочину, оскільки визначають додаткові ознаки потерпілого від злочину, його суб'єкта, форми вини, а також визначають випадки кваліфікації злочинів за сукупністю.

Водночас від правильного та однозначного тлумачення цих обставин залежить ефективність притягнення винних до кримінальної відповідальності.

У подальших роботах необхідно проаналізувати судову практику та провести додаткові соціологічні дослідження на предмет перспективи визначення в якості кваліфікуючих та особливо кваліфікуючих обставин сутенерства або втягнення особи в заняття проституцією інших обставин, що підвищують суспільну небезпеку цього злочину.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вирок Артемівського районного суду м. Луганська від 28 берез. 2014 р. Справа № 434/1141/14-к. Провадження № 1-кп/434/264/14 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://reyestr.court.gov.ua/Review/37967768>.
2. Вирок Виноградівського районного суду Закарпатської області від 28 лют. 2014 р. Справа № 299/569/14-к [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://reyestr.court.gov.ua/Review/37449146>.
3. Ухвала Апеляційного суду м. Києва від 8 берез. 2014 р. Справа № 11-кп/796/407/14 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://reyestr.court.gov.ua/Review/38618440>.
4. Стрижевська А. А. Сукупність злочинів за кримінальним правом України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Стрижевська Анжела Анатоліївна. – К., 2007. – 200 с.

5. Вознюк А. А. Трансформація злочинних об'єднань та її вплив на кваліфікацію злочинів / А. А. Вознюк // Актуальні проблеми розслідування злочинів за новим Кримінальним процесуальним кодексом України : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (Київ, 5 лип. 2013 р.). – К. : Нац. акад. внутр. справ, 2013. – С. 255–257.

6. Вирок Печерського районного суду м. Києва від 15 трав. 2014 р. Справа № 757/10942/14-к [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

<http://reyestr.court.gov.ua/Review/38682473>.

7. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. – 9-те вид., переробл. та допов. – К. : Юрид. думка, 2012. – 1316 с.

8. У Маріуполі викрили притон для педофілів, що гвалтували дівчат. 28 жовт. 2010 р. / ТСН [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

<http://prosport.tsn.ua/chorna-hronika/u-mariupoli-vikrili-priton-dlya-pedofiliv-scho-gvaltuvali-divchat.html>.

9. Вирок Орджонікідзевського районного суду м. Маріуполя Донецької області від 4 берез. 2014 р. Справа № 265/3736/13-к. Провадження № 1-кп/265/10/14 [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

<http://reyestr.court.gov.ua/Review/37570063>.